

Åtgärdsplan för att minska kemikalier i förskola och skola

SOLNA STAD

Åtgärdsplanen är framtagen med syfte att minska barnens exponering för skadliga kemikalier i stadens förskole- och skolmiljöer. Att skapa och upprätthålla trivsamma och trygga lärmiljöer är en god förutsättning för att alla barn och elever ska nå sin fulla potential.

I Solna stads vision framgår att *Solna ska vara en sammanhållen och levande stad som växer och utvecklas hållbart för alla Solnabor, samt att staden kännetecknas av trygghet och öppenhet.*

Åtgärdsplanen har tagits fram av en projektgrupp med representanter från stadsledningsförvaltningen, barn- och utbildningsförvaltningen, miljö- och byggnadsförvaltningen samt tekniska förvaltningen. Den ska vara ett stöd i ett långsiktigt arbete för att göra miljön i förskolor och skolor kemikaliesmarta.

Under 2014-2015 pågick arbetet med att ta fram Råd för en kemikaliesmart förskola, Informationsblad om kemikalier att undvika och Råd för inköp. Syftet med arbetet var att på sikt minimera barnens exponering av kemikalier, höja kunskapsnivån hos personal och vårdnadshavare, ta fram nya rutiner vid avrop samt främja samverkan mellan berörda förvaltningar. På uppdrag av kommunfullmäktige har miljö- och byggnadsförvaltningen tillsammans med kommunstyrelsen fått i uppdrag att 2015 ta fram en kemikalieplan för förskola och skola.

Utifrån en inventering av förskolornas och skolornas befintliga material och miljö har staden arbetat fram en åtgärdsplan för att minska skadliga kemikalier i förskola och skola. Den innehåller femton åtgärder. Åtgärderna tar avstamp i fyra områden och är underlag för att skapa en kemikaliesmartare skolmiljö.

De fyra områdena är:

- Rensa bort och fasa ut
- Upphandling och inköp
- Byggnad och utomhusmiljö
- Utbildning och information

Arbetet med att förbättra skolmiljön är en långsiktig process där många åtgärder genomförs över längre tid. Det handlar bland annat om att öka medvetenheten och kompetensen, samt proaktivt arbete med inköp och genomtänkta byggnadslösningar.

Fokus på barnens hälsa

Varje dag i hela våra liv utsätts vi för kontinuerlig exponering av olika doser och blandningar av kemikalier. Enligt dagens forskning är vissa av kemikalierna skadliga och andra inte. Antalet kemikalier ökar och lagstiftningen hinner inte reglera alla nya kemikalier och kemikalieblandningar.

Den grupp i samhället som är mest känslig för de skadliga kemikalierna är barnen. De löper större risker vid exponering, bland annat på grund av att organen i barnens kroppar inte är färdigutvecklade. De bryter därför ned vissa ämnen sämre än vad en fullvuxen person gör.

I förskole- och skolmiljön finns produkter och material som kan innehålla kemikalier som påverkar barnens och elevernas hälsa. Åtgärdsplanen ska bland annat vara ett stöd för att synliggöra och göra det möjligt för förskolan och skolan att fasa ut och rensa bort dessa.

Åtgärder

Åtgärdsplanens framtagande är ett samarbete mellan flera olika förvaltningar i Solna stad där var och en har bidragit utifrån kompetens och erfarenhet. Den utgår från en inventering av material och miljö i stadens förskolor och skolor.

För att skapa en kemikaliesmart miljö i Solna stads kommunala förskolor och skolor samarbetar verksamheterna och flera av Solna stads förvaltningar. Förvaltningarna hjälper verksamheterna utifrån sina kompetenser och erfarenheter.

Målet är att alla barn i Solna, oavsett om de tillhör en kommunal eller fristående verksamhet, ska kunna ta en del av en kemikaliesmart förskole- och skolmiljö. Fristående förskolor och skolor i Solna kommer att kunna ta del av informationsmaterial, rutiner med mera som tas fram kopplat till denna åtgärdsplan.

Åtgärdsplanen består av fyra olika huvudområden. Det första handlar om att rensa bort och fasa ut produkter och material som kan innehålla skadliga kemikalier och ersätta med kemikaliesmartare alternativ. Det andra om att göra rätt inköp och ställa kemikaliesmarta krav vid upphandlingar. Det tredje att göra rätt val från början när man bygger nytt och att välja bästa möjliga material vid renoveringar. Det fjärde området handlar om att utbilda och informera så att personal vet var de kan vända sig för att få stöd och kan göra rätt val.

Rensa bort och fasa ut

För att minska skadliga kemikalier i stadens förskolor och skolor behöver material och miljö kartläggas. Det som kan vara skadligt för barn och elever fhas ut och rensas bort.

1. Rensa bort material och produkter som innehåller skadliga kemikalier

För att kunna förbättra inomhusmiljön i stadens förskolor och skolor krävs att man börjar från grunden och i det befintliga material och produkter som finns i lokalerna. En åtgärd som behöver göras är att tömma skolorna på gamla produkter som kan vara skadliga ut ett kemikalieperspektiv. På förskolor och skolor finns befintligt material i form av leksaker, gammal elektronik och möbler med material som kan utgöra risker för barnen. En åtgärd här blir att se över befintligt material och rensa ut det som enligt rådande lagstiftning och forskning klassas som skadligt. Arbetet sker enligt en prioriteringsordning då allt hälsoskadligt material på skolorna av praktiska skäl inte kan rensas ut på en gång

Ansvarig: Barn- och utbildningsförvaltningen

Tidplan: 2016 och framåt

2. Ta fram rutiner, råd och informationsmaterial

För att kunna genomföra de åtgärder som arbetats fram i åtgärdsplanen behöver rutiner, råd och informationsmaterial gällande kemikalier och riskavfall i förskolor och skolor arbetas fram. Rutiner gällande vilket material som anses vara skadligt och ska tas bort samt instruktioner kring hur detta tas om hand behöver tas fram och implementeras i verksamheterna. Aspekter som återvinning och vart avfall ska slängas måste beaktas och respekteras. Genom utbildning och framtagande av utbildningsmaterial kan verksamhetschefer och personal i verksamheterna medvetandegöras om både nyttan och rutiner kring detta.

Ansvarig: Barn- och utbildningsförvaltningen

Tidplan: 2016

3. Se över förvaring av kemikalier

De skolor som har NO- och träslöjdssalar förvarar generellt sett mer kemikalier än de som inte har det. Till undervisningen hör att eleverna använder vissa kemikalier i utbildningssyfte och därför är det viktigt att genomföra en översyn av salarna och det material som förvaras. Översynen av salarna sker av sakkunnig och uppdraget består i att genomföra en sådan genomgång samt att ta fram rutiner kopplat till kemikaliesäkerheten. Rutinerna består exempelvis av hantering, förvaring och kunskapsfördjupning rörande de olika kemikalierna och säkerheten kring dessa.

Ansvarig: Barn- och utbildningsförvaltningen
Tidplan: 2016

4. Byta ut sovdrasser

På stadens förskolor använder de små barnen sovdrasser på vilostunden. En åtgärd som tagits fram är att byta ut äldre drasser som kan innehålla skadliga ämnen mot kemikaliesmartare alternativ. Äldre drasser kan innehålla flamskyddsmedel som i dag är förbjudna eller PVC och denna åtgärd blir extra viktig eftersom barnen vilar på drasseln dagligen och därmed får direktkontakt med dessa ämnen.

Ansvarig: Barn- och utbildningsförvaltningen
Tidplan: 2016 och fram till dess att alla drasser är utbytta

Upphandling och inköp

Att göra rätt inköp är ett sätt att undvika material i förskola och skola som innehåller skadliga kemikalier. Vid inköp och avrop på våra ramavtal har personal ett ansvar att välja de produkter som är bäst ur ett miljö- och kemikalieperspektiv. Det ställer också krav på att kommande upphandlingar och ramavtal görs på ett sätt så att skadliga kemikalier undviks.

5. Ta fram en inköpsvägledning

För att personal som arbetar med inköp i förskolor och skolor ska veta vad man behöver tänka på vid inköp tas en inköpsvägledning fram. Den innehåller både generell information och konkreta råd vid inköp. De kemikalier som man bör undvika finns angivna i vägledningen.

Ansvarig: Barn- och utbildningsförvaltningen tillsammans med stadsledningsförvaltningen

Tidplan: 2016

6. Genomför en utbildning om kemikaliesmarta inköp

En utbildning kommer genomföras löpande för att sprida budskapet om kemikaliesmarta inköp och för att ge möjlighet för personal i förskolor och skolor att ställa frågor inom området. Utbildningen är riktad till de medarbetare som genomför inköpen, inom respektive skola och förskola. Den nya utbildningen kommer finnas i stadens utbildningskatalog och hållas två gånger per år.

Ansvariga: Barn- och utbildningsförvaltningen tillsammans med stadsledningsförvaltningen

Tidplan: Löpande med start våren 2016

7. Ställ relevanta miljökrav i framtida upphandlingar

I framtida upphandlingar avseende produkter inom förskola och skola kommer särskild hänsyn tas. Utifrån aktuella forsknings-

rön och rekommendationer kommer kraven i upphandlingarna ställas så att ett brett, klimatsmart och giftfritt sortiment finns tillgängligt. Upphandlingsmyndighetens och Miljöstyrningsrådets rekommendationer kommer ligga till grund för hur kraven i upphandlingarna formuleras. Framför allt avses här pedagogiska hjälpmedel, leksaker och hobbymaterial, hygienartiklar, möbler och textilier (för krav vid byggnation och renovering, se avsnitt byggnation och utomhusmiljö).

Om upphandlingar inom området initieras tas alltid kontakt med upphandlingsenheten (för att säkerställa att kraven ställs med hänsyn till målet om en giftfri och klimatsmart förskola och skola).

Ansvarig: Stadsledningsförvaltningen tillsammans med berörd verksamhet

Tidplan: Löpande

8. Implementera en inköpsportal

Trots att upphandlingar och ramavtal görs utifrån ett kemikalie- och klimatperspektiv finns det alltid risk för att produkter som avropas inte uppfyller de krav som har ställts i upphandlingen. Bland annat därför kommer staden under 2016 att återintroducera inköpsportalen, för att genom denna bättre kunna styra avropen mot giftfria och klimatsmarta produkter.

Ansvariga: Stadsledningsförvaltningen

Tidplan: Påbörjas under 2016

9. Ta fram ramavtal för riskavfall

Staden avser att under 2016 upphandla ett nytt ramavtal för verksamhetsavfall. Ramavtalet kommer att ge förskolor och skolor möjlighet att avropa insamling av avfall regelbundet och löpande. Verksamheterna kommer också kunna avropa hämtning av avfall vid särskilda tillfällen om det finns behov av punktinsatser.

Ansvariga: Stadsledningsförvaltningen

Tidplan: Påbörjas under 2016

Byggnad och utomhusmiljö

För att skapa kemikaliesmarta förskolor och skolor behöver förutom byggnadsmaterialet även byggnader och gårdar ses över. Det handlar om att ställa krav på miljö och material både vid nybyggnation, renoveringar och vid förvaltning.

10. Ha en god inomhusmiljö

En god inomhusmiljö ur ett kemikaliesmart perspektiv består av flera komponenter såsom ventilation, städning och underhåll. Tekniska förvaltningen ska regelbundet genomföra kontroller av ventilationen samt säkerställa att ventilationen har rätt kapacitet i relation till respektive fastighet. Vad gäller städning ska det finnas en tydlig ansvarsfördelning där det framgår vad städfirman respektive verksamheten ska göra för att uppnå en fullgod städning. Storstädning och golvvård ska genomföras årligen i varje enskild verksamhet. För att möjliggöra en god städning är även det invändiga fastighetsunderhållet av stor vikt. Verksamheten ska tillsammans med ansvarig fastighetsförvaltare i ett så tidigt skede som möjligt kommunicera sina underhållsbehov till tekniska förvaltningen så att behovet tidigt beaktas i det systematiska underhållsarbetet.

Ansvarig: Tekniska förvaltningen och barn- och utbildningsförvaltningen

Tidplan: Löpande

11. Välj rätt material från början

Vid byggnation, ombyggnation och löpande förvaltning av de av staden ägda förskolorna och skolorna ska arbetet utgå från produktvalssystem som exempelvis Sundahus eller Byggvarubedömningen. Det innebär att byggandet följer de krav som finns på energiförbrukning, kemikalieanvändning och andra aspekter kring inomhusmiljön på stadens förskolor och skolor. För att kunna upprätthålla denna standard krävs att:

- Staden tar fram rutiner och checklistor för att säkerställa miljöanpassade materialval vid byggnation, ombyggnation och underhåll av skollokaler.
- Staden underhåller utomhusmiljön på skolgården utifrån en prioriteringsordning där de delar som är i störst behov av renovering prioriteras. Målet är att börja implementeringen av åtgärderna där det blir störst effekt av minskning av kemikalier.

Ansvarig: Tekniska förvaltningen

Tidplan: Löpande

12. Utbilda om bra miljöval med bibehållen kvalitet

Genom att utbilda och medvetandegöra medarbetare i stadens Tekniska förvaltning och Barn- och utbildningsförvaltning i nyttan av bra miljöval med bibehållen kvalitet så säkerställer vi att det löpande kommer att tas miljösmarta beslut som påverkar inomhusmiljön på stadens förskolor och skolor. Ett viktigt led i detta är även att ta fram rutiner för hur verksamhetsavfall ska hanteras löpande lokalt ute på skolorna. Att kunna ta rätt beslut om vilka produkter som ska tas bort eller finnas kvar är en viktig byggsten.

Ansvarig: Tekniska förvaltningen och barn- och utbildningsförvaltningen

Tidplan: Löpande

13. Välj rätt material vid byggnation, ombyggnation och löpande förvaltning av utomhusmiljö kring byggnaderna.

Barn och elever tillbringar delar av vardagen på gården i bland annat lekställningar, kring diverse material och markunderlag som kan vara i behov av upprustning eller behöver bytas ut för att upprätthålla en kemikaliesmart utomhusmiljö. För att säkerställa kvalitén har staden tagit fram två åtgärdspunkter:

- Staden tar fram rutiner och checklistor för att säkerställa miljöanpassade materialval vid byggnation, ombyggnation och

- underhåll av utomhusmiljön i förskolor och skolor skolorna.
- Staden underhåller utomhusmiljön på skolgården utifrån en prioriteringsordning där de delar som är i störst behov av renovering prioriteras. Målet är att börja implementeringen av åtgärderna där det blir störst effekt av minskning av kemikalier.

Ansvarig: Tekniska förvaltningen

Tidplan: Löpande

Utbildning och information

För att långsiktigt kunna arbeta för en kemikaliesmartare miljö behöver personal och förtroendevalda utbildning och information. För att höja kompetensen i staden behöver därför följande åtgärder genomföras:

14. Öka kunskapen om kemikalier

För att lyckas implementera de idéer och förhållningssätt som krävs för att få till en miljösmartare skolmiljö behöver staden genomföra utbildning för och kompetensutveckla personalen i förskola och skola. Utöver att utbilda befintlig personal behöver även åtgärder tas för att redan i introduktionen av ny personal utbilda inom en miljösmartare skolmiljö. En utbildning i upphandling och inköp kommer att behöva implementeras hos både befintlig och ny personal på stadens förskolor och skolor som arbetar med inköpsfrågor.

Ansvarig: Barn- och utbildningsförvaltningen

Tidplan: Löpande

15. Informera

En viktig del är att informera vårdnadshavare om vad som händer i stadens förskolor och skolor. Under 2016 ska verksamheten löpande informera om de åtgärder som genomförs. Informationen ska ske i stadens kanaler som exempelvis solna.se, Intranätet och Informator.

Ansvarig: Barn- och utbildningsförvaltningen

Tidplan: Löpande

Lästips

Kemikalier i barns vardag

Kemikalieinspektionen har på uppdrag av regeringen tagit fram en handlingsplan för en giftfri vardag 2015–2020. Den och broschyren ”Kemikalier i barns vardag” finns på KEMI:s webbplats.

www.kemikalieinspektionen.se

Operation giftfri förskola

Naturskyddsforeningens projekt Operation giftfri förskola med fakta, checklistor och rapporter från genomförda inventeringar.

www.naturskyddsforeningen.se/giftfriforskola

Produktvalssystem som bedömer och tillhandahåller information om miljöbedömda varor

<https://www.byggvarubedomningen.se/>

<http://www.bastaonline.se/>

<https://www.sundahus.se/>

Ställ kemikaliekrav vid upphandling

På upphandlingsmyndighetens webbplats finns information om hur man ställer kemikaliekrav vid upphandling. Här finns checklistor och kravpaketet för produktområdena leksaker och hobby-material, köks- och serveringsutrustning, möbler, textilier.

<http://www.upphandlingsmyndigheten.se/omraden/giftfri-forskola/>

Webbutbildning - Giftfri förskola

Upphandlingsmyndigheten har även tagit fram en webbutbildning för upphandling av en Giftfri förskola. I utbildningen får förskolepersonal kunskap om hur du kan gå till väga för att köpa rätt produkter till verksamheten.

<http://www.upphandlingsmyndigheten.se/omraden/giftfri-forskola/webbutbildning-for-en-giftfri-forskola/>

Håll Sverige Rent

Håll Sverige Rent har pedagogiska material att använda för att minska mängden kemikalier i skola och förskola.

<http://www.hsr.se/det-har-gor-vi/skola-forskola/kemikalier>

SOLNA STAD

08-746 10 00

solna.se